

12. KULTURNÍ ROZPORY KAPITALISMU

Daniel Bell

(str. 57-100)

Motorem změny je kultura a to ze dvou důvodů:

- 1) stala se nejdynamičtější složkou naší civilizace a předčila v tomto směru i samotný technologický vývoj. V umění zřetelně převládá podnět, jehož vliv postupně sílil po dobu asi sta let –totiž podnět vyhledávat nové a originální umělecké formy a subjektivní pocity, což vede k tomu, že sama idea změny a novosti zastiňuje rozsah skutečných proměn
- 2) během posledních asi padesáti let došlo k legitimizaci tohoto kulturního podnětu. Společnost je dnes srozuměna s rolí, jež byla umělecké imaginaci takto svěřena – v příkrém rozporu s minulostí, kdy měla kultura především stanovovat normu a stvrzovat určitou morálně filosofickou tradici, vůči níž byl vše nové poměřováno a nezřídka také cenzurováno

A nejenže se společnost s inovací pasivně smířila, učinila mnohem víc: vytvořila trh, který všechny novoty dychtivě polyká, neboť je přesvědčen, že nové je hodnotnější než staré. Kultura tak získala bezprecedentní poslání: stala se oficiálním a trvalým hledáním nové senzibility.

Idea změny vládne i v ekonomice, politice a technice, ty jsou však omezeny dostupnými materiálními a finančními zdroji či stávajícími institucionálními strukturami atd., zatímco změny ve výrazové symbolice a formě se v rámci kultury samotné nesetkávají s jakýmkoliv odporem.

Důraz na nové je doprovázen ideologií, kterou umělec vědomě přijímá, totiž že umění ukazuje cestu vpřed, slouží jako předvoj, avantgarda, tzn. že moderní umění by se nikdy nesmířilo úlohou pouze zrcadlit sociální strukturu, jež je jeho „základnou“, naopak chce razit cestu k čemusi zcela novému. To institucionalizuje nadvládu kultury v oblasti mravů, morálky a také politiky.

Saint Simon – křesťanství ztrácí dech, je proto potřeba nového kultu, který nalezl právě v umění – umělci budou sloužit jako předvoj (avant-garde) – budou zjevovat společnosti její velkolepou budoucnost, vzbuzovat v lidstvu nadšení pro budování nové civilizace.

Dnes již žádná významná avantgarda neexistuje – zmizelo napětí mezi novým uměním, které šokuje, a společností, jež je šokována – tzn. že avantgarda zvítězila. Společnost avantgardu de facto institucionalizovala a pověřila ji, aby neustále přicházela s něčím novým. Vůdčí role kultury v generování sociální změny byla pevně potvrzena.

Kultura, ať již společností, skupiny či jednotlivce, je trvalým procesem udržování vlastní identity.

Mezi sociální strukturou (technoekonomickým řádem) a kulturou dnes existuje radikální disjunkce. První z obou oblastí je řízena ekonomickým principem efektivity a racionality, druhá je rozmařilá, neuspořádaná a ovládaná antiracionálním duchem. Ona struktura

osobnosti pocházející z devatenáctého století zdůrazňuje sebekázeň, uměřenost a odklad uspokojování osobních přání, nadále odpovídá požadavkům technoekonomické struktury, dostává se však do ostrého střetu s kulturou, v níž byly tyto buržoazní hodnoty zcela zavrženy – paradoxně zčásti i v důsledku působení kapitalistického ekonomického systému samotného.

Vztah mezi sociálním postavením a kulturním stylem dnes již u významné části populace stanovit nelze. (vztah mezi sociálním postavením a např. vzorcem chování ve volbách, spotřebitelským chováním však určit můžeme)

S postupným rozpadem tradiční třídní struktury společnosti se jednotlivci stále častěji snaží identifikovat nikoli na základě svého povolání (v marxovském smyslu), ale podle svého kulturního vkusu a životního stylu.

Konec 50. let – Umění se přestalo řídit poptávkou středostavovské klientely. V malířství a filmu je to umělec - a nejčastěji avantgardní umělec - kdo ovládá kulturní scénu. On utváří obecenstvo a trh, nikoli ony jeho.

Kultura posledního století, spojená s moderním hnutím, zvítězila nad společností, jejíž sociální struktura (ekonomika, technologie a spektrum profesí) zůstává buržoazní. Kultura se odpoutala a stala se sebe-určující. Navzdory tomu všemu se však tato kultura i nadále cítí být pod palbou svých nepřátel, fakt svého vítězství nechápe a odmítá jej přijmout – zůstává „opoziční kulturou“. Tato kultura ovládla kulturní řád, a proto také dnes představitelé kultury vládnou svému obecenstvu a nikoli naopak Přívrženců opoziční kultury je tolik, že tvoří samostatnou kulturní třídu. Na počtu však nezáleží, důležité je, že ve srovnání s minulostí nastávají tři převratné změny:

- 1) Ačkoliv je kulturní třída v současnosti stále ještě relativně velmi malá, je dostatečně velká na to, aby její členové přestali ve společnosti působit jako vydědění. Stali se institucionalizovanou skupinou spojenou zvláštním skupinovým vědomím.
- 2) Zatímco dříve se minoritní životní styly a kultury utvářely v konfliktu s kulturou většinovou, je zřejmé, že současná většina v podstatě žádnou vlastní intelektuálově úctyhodnou kulturu nemá. V tomto smyslu lze říci, že buržoazní kultura byla definitivně poražena.
- 3) Protagonisté opoziční kultury dnes díky podvratnému vlivu, který po léta vykonávali na tradiční buržoazní hodnoty, mohou významně ovlivňovat, ne-li ovládat chod kulturních institucí – muzea, divadla apod.

Materiální vzestup americké střední třídy v padesátých letech přinesl také rozmach tzv. „střední kultury“. Kultura, jak ji začaly pojímat masové časopisy pro střední vrstvy, přestala být diskuzí o vážných uměleckých výtvorech a stala se životním stylem, který byl organizován a konzumován. Kulturní kritika se přizpůsobila a stala se snobskou hrou hranou reklamními experty, ilustrátory časopisů, bytovými návrháři atd., jako by šlo o novou módní zábavu. Kulturní kritika se stala hrou, avšak zároveň začala představovat vážný problém pro intelektuála, jenž byl nyní zván k účasti na kultuře, kterou vždy opovrhoval. Nikdo si neuvědomoval, že celá společnost ztrácí své kulturní zakotvení.

Typickou reakcí radikálních intelektuálů byl frontální útok na celou středostavovskou kulturu. Skutečným nebezpečím nebylo v očích „seriozních“ kritiků moře kulturního škváru, ale „střední“ kultura neboli „středkult“. Ten se snaží sedět na dvou židličkách současně: předstírá, že splňuje nároky kladené na vysokou kulturu a přitom je rozmělnuje a vulgarizuje.

Společnost v minulosti kulturu vyhledávala do značné míry pro její snobskou hodnotu, masová společnost dneška naopak neřádá kulturu, ale zábavu a zboží nabízené zábavním

průmyslem je společností skutečně konzumováno právě tak, jako jakýkoli jiný druh spotřebního zboží.

Na scénu vstupuje modernismus

Modernismus je záměrně tajuplný, pracuje s nezvyklými formami, je programově experimentální a neustále se snaží své publikum vyvádět z rovnováhy – šokovat je, rozrušit apod. Modernita spočívá v odporu proti převládajícímu stylu, v neutuchající vzpouře proti oficiálnímu řádu. Právě tato podmínka však vytváří dilema: Modernismus musí vždy bojovat, ale nesmí nikdy zcela zvítězit, občas tedy musí bojovat i tak, aby nezvítězil

Modernismus byl reakcí na dvě sociální změny, k nimž došlo v 19. století.

- 1) oblast smyslového vnímání sociálního prostředí: byla to změna ve vnímání pohybu, rychlosti, světla a zvuku způsobená technickou revolucí v dopravě a komunikaci, která přivodila krizi v pojmání prostoru a času.
- 2) Pojetí lidského Já: pramenila ze ztráty náboženské jistoty, ztráty víry v posmrtný život, nebesa a peklo a z nového vědomí pevné hranice mezi životem a nicotou smrti.

Toto byly dva nové způsoby prožívání světa a sami umělci často nedoceňovali, v jak hlubokém zmatku se společnost nacházela: dokázala otřást světem a náhle se jí zdálo, že ze světa zbývají jen střepy. Nyní bylo na umělcích, aby tyto střepy novým způsobem spojili dohromady.

2. pol. 19. století – Došlo k náhlé a radikální proměně v povaze estetického vnímání. Změna ve vnímání časoprostorových kategorií pohybu a výšky. Lidé se poprvé mohli pohybovat rychleji než pěšky.

Totéž co platilo pro fyzikální svět platilo i pro svět sociální: S růstem populace a její koncentrace ve městech rostla intenzita komunikace a rodil se určitý synkretismus zkušenosti, který znamenal větší otevřenost vůči novým životním stylům a geografickou a sociální mobilitu, jaká byla do té doby nemyslitelná. (z obrazů zmizely mytologické postavy a objevovaly se pláže, třpyt nočního města apod.)

Právě tato reakce na změny v prostoru a pohybu inspirovala novou uměleckou syntaxi a přivodila rozpad tradičních forem.

Klasické postmoderní pojetí: divák měl svůj prožitek v moci tím, že si od něho udržoval estetickou distanci.

Modernismus: cílem je zahltnout recipienta uměleckého díla tak, aby mu vnutilo svůj vlastní jazyk.

Ještě pronikavějším důsledkem než všeobecný pocit pohybu a změny, který znamenal převratnou změnu v postoji lidí ke světu však byla krize, kterou tento pocit postupně vyvolal v lidském duchu, totiž strach z nicoty. Úpadek náboženství a především víry v nesmrtelnost duše představoval zároveň rozhodný odklon od odvěké představy nepřeklenutelné propasti mezi lidským a božským. Lidé se pokoušeli onu propast překonat. V důsledku tohoto „nad-lidského“ usilování se v 19. století dostávalo do popředí vědomí individuálního Já.

Jednotlivec začal být chápán jako jedinečná bytost s jedinečnými aspiracemi a jeho život se stal ještě vzácnějším a posvátnějším než dosud. Ochrana jednotlivého života se stala hodnotou samou o sobě.

Jádrem povahy moderního člověka, jak ji zachycuje moderní metafyzika, je snaha přesáhnout sebe sama.

Vítězství vůle

Západní vědomí vždy obsahoval napětí mezi racionálním a neracionálním, rozumem a vůlí apod. Modernismus to převrací – je vítězstvím ducha a vůle a klade důraz na přítomnost či budoucnost ale nikdy na minulost.

Tradiční modernismus se pokoušel nahradit náboženství a morálku estetickým ospravedlněním života.

V 60. letech se objevil silný proud postmodernismu, který dovedl modernistickou logiku až na nejzazší mez.

Postmoderní postoj má několik aspektů. Estetickou legitimizaci života postmodernismus zcela nahrazuje legitimizací instinktem. Pouze puzení a slast jsou skutečné a životadárné, vše ostatní je jen neuróza a smrt.

Tradiční modernismus, jakkoli byl odvážný, rozvíjel svá puzení v oblasti imaginace, tedy v mezích umění. Umění, ačkoli podřývalo stabilitu společnosti, svým způsobem stále ještě stálo na straně řádu a ne-li obsahem, pak alespoň formou na straně racionality.

Postmodernismus se vylévá z forem umění. Boří další zábrany a prohlašuje, že cestou k poznání je realizace v praxi, nikoli rozumové rozlišování.

Zánik buržoazního světonázoru

- charakterizovaný racionalismem, věcností a pragmatismem a pronikl technoeconomickou strukturou společnosti, kulturou i náboženstvím.

Posledních sto let bylo naplněno úsilím protiburžoazně laděné části kultury získat nezávislost na sociální struktuře:

a) zavrhl buržoazní hodnoty v oblasti umění

b) vytvářením sociálních enkláv, v nichž mohli bohémové a avantgardisté realizovat svůj odlišný životní styl

V 90.-30. letech avantgarda přešla do protiútoky proti tradiční kultuře. Odpůrci buržoazie nakonec zvítězili jak na poli doktríny, tak na poli životního stylu – v kultuře zavládl duch anti-nomistický a anti-institucionální.

V oblasti umění ve vzniklé postmoderní kultuře se již nenašel nikdo, kdo by se postavil na stranu řádu a tradice a tak avantgarda zanikla. Zůstala jen touha po novém – a ovšem taky nuda jak z nového, tak ze starého.

Kulturnímu řádu již nevládne technokratická mentalita ale dnes stojíme tváří v tvář radikálnímu rozštěpení mezi kulturou a sociální strukturou.

Postmoderní duch vyžaduje, aby vše, co se dosud odehrávalo ve fantazii a imaginaci, bylo také realizováno v životě. Hranice mezi uměním a životem mizí: co je povoleno v jednom, je povoleno i v druhém.

Od protestantské etiky k psychedelickému bazaru

Změny v kulturní praxi a životním stylu nutně interagují se sociální strukturou, neboť umělecká díla, dekorace atd. se prodávají na trhu. Trh je prostorem, v němž se sociální struktura a kultura protínají. Změny v kultuře jako celku a zejména vznik nových životních stylů umožňuje nejen proměna kulturního cítění, ale i posuny v samotné sociální struktuře. To je zvláště vidět na americké společnosti, kde se prosadily nové spotřebitelské návyky odpovídající vysokospotřební ekonomice a v důsledku toho došlo k erozi protestantské etiky a puritánské mentality, dvou norem, o něž se opíral tradiční hodnotový systém americké buržoazní společnosti.

Protestantská etika a puritánský duch kladly důraz na pracovitost, uměřenost, střídmost, sexuální zdrženlivost a obecně odříkavý způsob života, definovaly určitý standard mravného

chování a společenské cti. Postmodernistická kultura 60. let byla vzhledem k tomu, že sama sebe nazvala „kontrakulturou“, často vykládána jako vzpoura proti protestantské etice, jako prorocství konce puritanismu a počátek konečného, rozhodujícího útoku na buržoazní hodnoty. To je však příliš povrchní vysvětlení. Protestantská etika a puritánský duch se jako sociální fakty rozplynuly již dávno předtím a přežívají jen jako vybledlé ideologie než aby byly reálným obrazem lidského myšlení a konání.

Zkázu tradičního buržoazního hodnotového systému ve skutečnosti přivodil sám buržoazní ekonomický systém – přesněji řečeno volný trh. Zde pramení rozporuplnost kapitalismu v americké společnosti.

Protestantská etika a puritánský duch tvořily světový názor společnosti, která byla maloměstská, agrární, obchodnická a řemeslnická

Jakkoli iracionální bylo mystérium ležící v základech puritánské teologie, sama obec se řídila racionální morálkou, pro niž bylo morální právo železnou a spravedlivou nutností. Puritánství za svou teologickou slupkou skrývalo intenzivní mravně motivovanou touhu po řízení každodenního života – nikoli proto, že by puritáni byli tyrany nebo sadistickými inkvizitory, ale protože jejich společenství spočívalo na úmluvě, již byli všichni vzájemně vázáni. Vzhledem ke vnějším nebezpečím a psychologické zátěži života v uzavřeném světě bylo třeba, aby se jednotlivec zabýval nejen svým vlastním jednáním, ale celým společenstvím. Hříchy jednotlivce vystavovaly nebezpečí celý kolektiv: člověk, který selhal v plnění úmluvy, mohl na celé společenství uvrhnout Boží hněv.

Podmínky úmluvy zavazovaly každého jednotlivce k příkladnému životu.

Avšak právě explicitní povaha úmluvy spolu s intimitou vesnického prostředí obracela pozornost k pokušením těla a hříchu pokoušení.

Puritánství jako ideologie

Drsné prostředí, které původní ideologii dalo zrod, již dávno zaniklo, avšak síla víry vytrvala.

Nové osvobození

První velký intelektuální útok proti puritánským hodnotám přišel v první dekádě dvacátého století z oblasti kultury, zejména od tzv. Mladých intelektuálů.

Útok na puritánství měl několik aspektů:

- 1) požadavek kosmopolitnější kultury (přistěhovalci, černošské menšiny apod.)
- 2) požadavek sexuální svobody

nemanželská monogamie, sex, osvobození, velkou váhu má slovo „nový“ (Nová poezie, nová svoboda, nová demokracie...)

v umění převládal kubismus, čten byl Freud

Právě svým útokem na puritánství hlásali Mladí intelektuálové etiku hédonismu, slasti a hravosti – zkrátka etiku konzumu. Ironicky, tuto etiku konzumu později převzal kapitalismus.

Zatímco intelektuální legitimizace puritánství se rozplynuly, jeho společenská praxe v malých městech díky strachu ze změny znovu nabrala dech. Změna spočívala v nástupu nového životního stylu – bouřlivého, kosmopolitního a hříšného života velkoměst. Sama definice počestnosti byla ohrožena a vlna reakce na tento stav si našla svůj symbol v „hnutí za zdrženlivost“.

Osobní zdrženlivost jako norma se stala součástí veřejné morálky americké společnosti. Jestliže nově vznikající městské skupiny odmítaly přijmout zdrženlivost jako styl života

dobrovolně, pak bylo třeba ji nadekretovat zákonem a učinit ji prostředkem pro povinné veřejné uctívání tradičních středostavovských hodnot.

Vznikem Anti-Saloon League (Sdružení za zákaz hostinců) „hnutí za zdrženlivost“ bojovalo ve jménu tradiční, venkovské, protestantské společnosti proti nastupujícímu městskému a průmyslovému společenskému systému.

V této prohibici šlo o více než jen o alkohol, šlo o krizi a zvrat ve vývoji lidského charakteru a stylu života.

-Zánik nadvlády maloměst, jelikož se díky urbanizaci zvyšoval počet narozených ve městech.

-nástup konzumní společnosti orientované na nakupování a vlastnění luxusního zboží, což podkopávalo tradiční hodnotový systém příkazující šetrnost, skromnost, sebeovládání a sebezapření

-technická revoluce, která prostřednictvím automobilismu, televize a rozhlasu prolomila izolaci venkova a poprvé v dějinách tak spojila celou zemi do jednotné kultury a vpravdě národní společnosti.

Chceme-li celý vývoj rekonstruovat, pak můžeme konstatovat, že v raném 18. století byla sociální struktura pevně srostlá s kulturou, která ji podporovala a obnovovala. Tato kultura však postupně ztrácela energii a na počátku 20. století již maloměstský puritanismus neměl k dispozici kulturní symboly, jimiž by dokázal účinně prosazovat své hodnoty či bránit sám sebe proti útokům zvenčí. Vznikající nový kulturní systém, opírající se o městské střední vrstvy a nové radikální skupiny, velmi záhy začal napadat starou kulturu tak účinnou kritikou, že se již téměř nikdo neodvažoval ji obhajovat. Aby udržela svoji legitimitu, uchýlila se statusová skupina nesoucí tradiční hodnoty k politickým prostředkům a pokusila se potvrdit svou dominanci. Taková snaha však mohla být úspěšná jen tehdy, pokud by její sociální základna odpovídala struktuře společnosti. Společenské skupiny podporující ideál „zdrženlivosti“ přitom nalézaly svoji sociální základnu ve venkovském a maloměstském prostředí agrárního typu, které bylo industriální transformací na počátku 20. století výrazně oslabeno. Za této situace zmíněné skupiny vsadily všechny své karty na úsilí prosadit staré středostavovské ctnosti prostřednictvím zákona, jen aby o nemnoho let později – kdy byly tyto zákony opět zrušeny – zjistily, že tyto hodnoty již nejsou společností přijímány jako směrodatné pro praxi a v tomto smyslu ztratily značnou část své legitimacy. Tak se stalo, že se převratná společenská změna odehrála nejprve v oblasti kultury, avšak mohla nabýt účinnosti teprve poté, co byla stvrzena odpovídajícími změnami v samotné sociální struktuře.

Průhledný svět

Kulturní transformaci moderní společnosti vyvolal především nárůst masové spotřeby, tedy rozšíření zboží dříve považovaného za luxusní mezi střední a nižší vrstvy společnosti.

(jde o proces, v jehož rámci je stále další a další luxusní zboží redefinováno jako „nutné potřeby“, takže se člověku nakonec zdá neuvěřitelné, že ten či onen obyčejný předmět mohl dříve být pro běžného člověka nedosažitelný)

Masový konzum, který započal ve 20. letech, umožnil převratný technologický vývoj – (ledničky, pračky apod.) a tři významné společenské inovace (technické a společenské):

- 1) masovou výrobu na montážní lince, která umožnila levný automobil
- 2) rozvoj marketingu, který racionalizoval metody identifikace spotřebitelských skupin a stimulace poptávky
- 3) rozšíření prodeje na splátky, který konečně dokázal prolomit tradiční puritánský strach před zadlužením.

Paralelně probíhající revoluce v dopravě a komunikacích položily základ národní společnosti a univerzální kultury.

Obecně vzato znamenala masová spotřeba přijetí ideje sociální změny a osobní proměny a poskytla legitimitu těm, kdo byli ochotni inovovat a „vést“ na cestě kupředu – jak v kultuře tak v materiální výrobě.

Příchod automobilu doslova smetl mnohá společenská pravidla uzavřených maloměstských společností (lidé nebyli odříznuti, mohli cestovat)
Druhým nejvýznamnějším nástrojem změny v uzavřené maloměstské společnosti byl biograf. Film znamenal mnoho: okno do světa, prefabrikovaný svět snů, fantazii a psychologickou projekci i pocit všemocnosti- a jeho emocionální dopad byl nesmírný. Stahovala se tam totiž mládež...

Jestliže uvažujeme o společenském dopadu reklamy, pak jejím nejbezprostřednějším důsledkem je transformace fyzického jádra města – zcela přetvořila topografii města.

Dalo by se říci, že konzumní ekonomika hledá skutečnost ve zdání: kritériem úspěchu je, co člověk dokáže ukázat navenek. Vzestup již nespočívá ve stoupání po společenském žebříčku, jako tomu bylo v 19. století, nýbrž v přijetí konkrétního stylu života: sportovní či společenský klub, cestování a koníčky identifikují člena určité spotřebitelské skupiny.

Společnost procházející rychlými změnami však nevyhnutelně vytváří zmatek v oblasti náležitých způsobů chování a vkusu. Sociálně mobilní jednatel již nemá po ruce hotový návod, jak žít lépe než dříve, a jeho průvodci se stávají film, televize a reklama – ta ovlivňuje všechny oblasti života.

Takové byly okolnosti procesu, v němž společnost přijímala princip kulturní změny a přizpůsobovala se jejímu tempu. Jeho předpokladem bylo, že masová spotřeba a vysoká životní úroveň začala být považována za legitimní cíl ekonomického snažení. Proti šetrnosti byla vyzdvižena rozmařilost, proti askezi okázalá spotřeba. Zde bylo důležité zavedení prodeje na splátky – sklonek 60.let. Dříve mravnost znamenala pracovitost a šetrnost: kdo si chtěl něco koupit, měl si na to nejprve našetřit.

Kultura si již nekladla otázku, jak pracovat a co vytvářet, ale jak utrácet a užívat si. Přestože jazyk protestantské etiky z řeči zcela nevymizel, faktem zůstává, že v 50.letech se americká kultura stala převážně hédonistickou, zaměřenou na hru, zábavu, okázalost a slast. Svět hédonismu je světem módy, fotografie, reklamy, televize a cestování. Morálka zábavy se soustřeďuje především na sex.

Zavržením puritanismu a protestantské etiky se ovšem kapitalismus ocitá bez jakékoli morální či transcendentní etiky. Zároveň se tak odhaluje nejen neslučitelnost kulturních norem a norem sociální struktury ale také hluboký rozpor uvnitř sociální struktury samé – člověk má být ve dne spořádaným zaměstnancem a v noci nevázaným bohémem – tak má vypadat pravá seberealizace.

Hédonistický věk má i odpovídající kulturní styl – pop.
Věk hédonismu je věkem marketingu.

60. léta – nový kulturní styl – kultura psychedelická, kontrakultura – vyhlásil nesmiřitelný boj buržoazním hodnotám a tradičním kodexům amerického života.
Vše ale navazovalo na oficiální hédonismus 50.let.

Práce a akumulace přestávaly být samy o sobě cílem, nýbrž prostředkem k luxusní a okázalé spotřebě. Status a jeho příznaky, nikoli práce a vyvolení Bohem, se staly znamením úspěchu.

20. léta našeho století – nástup masové výroby a spotřeby začal přetvářet život samotné střední třídy. V důsledku toho byla protestantská etika vytlačena materialistickým hédonismem.

Kultura se stala vládnoucí silou ve smyslu stylu života.

„Nový kapitalismus“ i nadále požadoval protestantskou etiku v oblasti výroby (lidské práce) avšak v oblasti spotřeby povzbuzoval touhu po rozkoši, zábavě a hře. Tento rozpor se postupně prohluboval.

Modernita vs. tradice = maloměstští puritáni vs. liberálové – 20. léta.

Prohibice

„Nový kapitalismus“ ačkoli rozhodující měrou přispěl k transformaci společnosti a v jejím důsledku k rozkladu puritánského ducha, nedokázal sám vytvořit a prosadit novou ideologii, která by těmto změnám odpovídala. Namísto toho se i nadále obracel ke staré rétorice protestantské etiky – a často se ocital v její pasti.

Prosadil se liberalismus jako ideologie.

Liberalismus obecně podporuje permisivitu, nedokáže však nikdy s jistotou vymezit její hranice. V tom spočívá jeho dilema. Podobně jako v ekonomice, politice, i v kultuře se liberalismus ocitl v pasti. (příčina byl boj s kontrakulturou, která již zašla daleko i na liberály).

Proměny kultury a morálky, spočívající ve splývání imaginace a životního stylu, nepodléhají sociálnímu inženýrství ani politickému řízení. Vyplývají z hodnotových a morálních tradic společnosti, které nemohou být vyhotoveny na objednávku. Jejich nejhlubším pramenem je vždy náboženská koncepce, na níž byla společnost postavena, jejich bezprostředním zdrojem je systém motivací a odměn (a jejich legitimizací), vztahující se ke sféře práce.

Americký kapitalismus ztratil svou tradiční legitimitu, spočívající v praktikování morálního systému odměn zakotveného v protestantském pojetí posvátnosti práce. Na jeho místo postavil hédonismus, který slibuje hmotné pohodlí a přepych, zároveň se ale odmítá znát k neblahým historickým důsledkům této „vlády rozkoše“ s její společnou permisivitou a libertinismem. Kulturu ovládl princip modernismu, který rozvrací buržoazní svět, životní styl středních vrstev ovládl hédonismus, podlamující protestantskou etiku, která sloužila jako morální základ společnosti.

Disjunkce mezi kulturou a sociální strukturou vytvářejí všudypřítomné napětí, které společnost, a stejně tak i jednotlivce jen obtížně zvládají.